

UPROSZCZONE FORMY PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

ANETA TAŃSKA-ŁAPCZYŃSKA*

1. CZYNNOŚCI W NIEZBĘDNYM ZAKRESIE (ART. 308 § 2 K.P.K.)

Przedstawienie zarzutów ma charakter złożony i składa się z określonej ustawowo sekwencji następujących po sobie czynności. Poza tak zwanym „zwyčajnym” przedstawieniem zarzutów, mającym zastosowanie w śledztwie, co zresztą wynika z treści art. 313 § 1 k.p.k., ustawodawca dopuścił również możliwość skorzystania z tzw. uproszczonego („zredukowanego”) sposobu przedstawienia zarzutów. Odstępnie więc od procedury przewidzianej dla śledztwa Kodeks postępowania karnego dopuszcza w trzech przypadkach: w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), w dochodzeniu (art. 325g § 1 k.p.k.) oraz w postępowaniu przyspieszonym (art. 517c § 1 k.p.k.). Uproszczenie to, najogólniej rzecz ujmując, polega na przesunięciu w czasie lub zaniechaniu sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów. O ile dopuszczalna jest redukcja wymogów formalnych przedstawienia zarzutów, o tyle niedopuszczalne są uproszczenia w zakresie podstawy dowodowej decydującej o skierowaniu ścigania przeciwko konkretnej osobie¹. W dalszym ciągu muszą zachodzić warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów, co oznacza, że zebrane dowody muszą uzasadniać dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła ta właśnie osoba (art. 313 § 1 k.p.k.). W zakresie skutków procesowych, jakie następują w wyniku przejścia postępowania z fazy *in rem* w fazę *in personam*, co do zasady nie ma znaczenia, czy do przedstawienia zarzutów doszło w sposób „zwyčajny”, czy też „uproszczony”. Są jednak dwa wyjątki. Po pierwsze „uproszczone” przedstawienie zarzutów nie pozwala na stosowanie wobec podejrzanego środków zapobiegawczych (art. 249 § 2 k.p.k.), stąd też aby było to możliwe, konieczne jest wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów na zasadach ogólnych (tj. w oparciu o treść art. 313 § 1 k.p.k.). Po drugie „uproszczone” przedstawienie zarzutów w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) powoduje,

* prokurator, uczestniczka seminarium doktorskiego; e-mail: aneta.tanska@wp.pl, ORCID: 0000-0003-4178-4713

¹ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów* [w:] R.A. Stefański (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 839.

że uzyskany przez daną osobę status podejrzanego (co do którego postępowanie powinno być prowadzone w formie śledztwa), jest niejako „warunkowy”, co oznacza, że to „uproszczone” przedstawienie zarzutów w okresie do pięciu dni musi zostać „zatwierdzone” poprzez przedstawienie zarzutów także w sposób „zwyczajny”, bo w przeciwnym razie ustawa wymaga umorzenia postępowania wobec tej osoby (art. 308 § 2 i 3 k.p.k.). Sytuacja procesowa takiego podejrzanego w okresie tych pięciu dni nie różni się jednak niczym od sytuacji innych osób, którym zarzuty zostały przedstawione w sposób „zwyczajny”².

Spośród czynności możliwych do wykonania w ramach postępowania w niezbędnym zakresie, najdalej idącą jest przesłuchanie osoby podejrzanego o popełnienie przestępstwa w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów (art. 308 § 2 k.p.k.). Ta uproszczona forma przedstawienia zarzutów jest niewątpliwie czynnością wyjątkową. Powoduje bowiem przejście w fazę *in personam*, mimo że w normalnym toku postępowania wywołanie takiego skutku następuje w wyniku wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Specyfika tej formy polega więc na odwróceniu chronologii czynności procesowych i przyjęciu, że w pierwszej kolejności po poinformowaniu o treści zarzutów, następuje przesłuchanie w charakterze podejrzanego, a dopiero następnie ewentualne sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów³. Jest to wyjątek od zasady mającej dla podejrzanego charakter gwarancyjny, stanowiącej element prawa do rzetelnego procesu (art. 6 ust. 3 EKPC), stąd też decyzja o przesłuchaniu osoby podejrzanego przed formalnym wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów powinna być podejmowana ze szczególną ostrożnością.

W myśl art. 308 § 2 k.p.k., w wypadkach niecierpiących zwłoki, w szczególności wtedy, gdy mogłoby to spowodować zatarcie śladów lub dowodów przestępstwa, można w toku tzw. czynności w niezbędnym zakresie przesłuchiwać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, jeżeli zachodzą warunki do sporządzenia takiego postanowienia. Wypadek niecierpiący zwłoki jest przesłanką pozostawioną w każdej sytuacji ocenie organu postępowania przygotowawczego. O tym, czy zachodzi wypadek niecierpiący zwłoki, decydują konkretne okoliczności sprawy. Słusznie zauważył SN, że: „Okoliczność, czy w konkretnej sytuacji zachodzi «wypadek niecierpiący zwłoki» w rozumieniu art. 276 § 1 [aktualnie art. 308 § 2 – przyp. aut.] k.p.k., jest sprawą ocenną, przy czym ocena, czy taki wypadek zachodzi, należy do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, które muszą brać pod uwagę m.in. możliwość wcześniejszego porozumienia się osoby, która będzie przesłuchana, ze świadkami lub innymi osobami uczestniczącymi w przestępstwie, co może grozić porozumieniem się tych osób i utrudni w ten sposób dotarcie do prawdy”⁴. Jest to wypadek niecierpiący zwłoki z uwagi

² C. Golik, *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, Prok. i Pr. 2020, Nr 2, s. 18.

³ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 839.

⁴ Wyrok SN z dnia 3 maja 1983 r., I KR 74/83, OSNKW 1984, Nr 3–4, poz. 35, z głosami: krytyczną F. Prusaka, NP 1985, Nr 2, s. 135 i n., aprobowaną M. Cieślaka, OSPiKA 1985, z. 3, s. 161 i n., uwagami aprobowującymi M. Cieślaka, Z. Dody, *Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego*

na obawę utrudniania postępowania karnego. Chodzi więc o sytuację, w której wstrzymanie się od przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego może mieć wpływ na zeznanie świadka lub wyjaśnienia podejrzanego przez zmianę ich treści lub niemożność sprawdzenia prawdziwości składanych przez nich relacji. W takim wypadku muszą istnieć podstawy do obawy, że podjęta zostanie działalność polegająca na bezprawnym utrudnianiu zbierania lub utrwalania dowodów⁵. Słusznie zwraca się uwagę w doktrynie, że przeprowadzenie tej czynności może być istotne, w szczególności wówczas, gdy osoba podejrzana została schwytana na gorącym uczynku i zachodzi konieczność niezwłocznego utrwalenia jej wyjaśnień, a zwłoka spowodowana koniecznością wydania postanowienia o wszczęciu postępowania oraz wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów mogłaby spowodować podjęcie przez tę osobę działań obliczonych zarówno na zatarcie śladów przestępstwa, jak i na nakłonienie potencjalnych świadków do składania fałszywych zeznań⁶. Przeprowadzenie wobec tego takiego przesłuchania w terminie późniejszym i w normalnym toku postępowania, byłoby wysoce spóźnione. Chodzi więc w praktyce o jak najszybsze uzyskanie informacji o źródłach oraz środkach dowodowych, celem ich zabezpieczenia na potrzeby postępowania karnego, zanim osoba podejrzana dotrze do określonych dowodów. Użycie w ustawie sformułowania „w szczególności” świadczy z kolei o tym, że niebezpieczeństwo zatarcia śladów lub dowodów przestępstwa jako warunek przesłuchania podejrzanego w trybie art. 308 § 2 k.p.k. jest wymienione jedynie przykładowo.

Przesłuchanie takiej osoby w charakterze podejrzanego może być realizowane zarówno w śledztwie, jak i w dochodzeniu, przy czym co istotne, ustawodawca upoważnił Policję do przeprowadzenia takiego przesłuchania zarówno w sprawie, w której będzie prowadzone dochodzenie, jak również w sprawie, w której obligatoryjne jest śledztwo. Posłużenie się przez ustawodawcę sformułowaniem „można przesłuchać” wyraźnie przesądza o tym, że przedstawienie zarzutów w trybie art. 308 § 2 k.p.k. pełni rolę uzupełniającą względem „zwyczajnego” przedstawienia zarzutów określonego w art. 313 § 1 k.p.k. Przesłuchanie w omawianym trybie jest dopuszczalne, gdy zachodzą warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Przesłuchanie nie powinno wyprzedzać zgromadzenia odpowiedniego *quantum* dowodów, jak też nie może być dokonane z opóźnieniem w stosunku do zebrania dostatecznych dowodów. Ma to być taka sama podstawa dowodowa, jak

w zakresie postępowania karnego za lata 1984–1985, Warszawa 1987, s. 95, i krytycznymi F. Prusaka, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za rok 1984*, NP 1985, Nr 7–8, s. 57; postanowienie SN z dnia 11 kwietnia 2012 r., II KK 313/11, OSNKW 2012, Nr 9, poz. 96, z głosą krytyczną M. Błońskiego, LEX 2013; zob. również R.A. Stefański, *Skutki odmowy wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, Nr 1, s. 113.

⁵ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, t. 3, WKP 2021, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 14; zob. także wyrok SA w Łodzi z dnia 22 października 1998 r., II AKa 125/98, Biul. PA w Łodzi 1999, Nr 7; R.A. Stefański, *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998–2003)*, Toruń 2004, s. 316.

⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 297–467*, Warszawa 2011, s. 83.

w trybie art. 313 § 1 k.p.k.⁷ W odróżnieniu od art. 325g § 2 k.p.k., w którym wyraźnie przewidziano obowiązek wpisania treści zarzutu do protokołu przesłuchania, art. 308 § 2 zdanie drugie k.p.k. nie wprowadza takiego wymogu, a jedynie stanowi, że przesłuchanie rozpoczyna się od informacji o treści zarzutu. Ze względów gwarancyjnych należy jednak przyjąć, że fakt ten powinien znaleźć odzwierciedlenie w protokole przesłuchania⁸. Nie jest to jednak ustne przedstawienie zarzutów i przesłuchanie osoby w charakterze podejrzanego⁹. Podobnie jak w postanowieniu o przedstawieniu zarzutu, informacja o treści zarzutu, powinna zawierać dokładne określenie zarzucanego czynu oraz jego kwalifikację prawną¹⁰. Podejrzanym może jednocześnie, wbrew niektórym twierdzeniom, żądać podania ustnie motywów stawianych mu zarzutów, jak też sporządzenia uzasadnienia na piśmie¹¹. Wartość dowodowa protokołu przesłuchania podejrzanego w tym trybie jest taka sama jak protokołu wyjaśnień, uzyskanych na skutek przedstawienia zarzutów w normalnym toku postępowania¹².

Analizując treść art. 308 § 2 k.p.k. w powiązaniu z art. 71 § 1 k.p.k., należy dojść do wniosku, że do zrealizowania „uproszczonego” przedstawienia zarzutów dochodzi w momencie, gdy prowadzący czynność zakończy „informowanie osoby podejrzaney” o treści zarzutów. Od tego też momentu, jako stronie postępowania, przysługuje jej szereg uprawnień i ciąży na niej określone obowiązki. Przyjęcie, że dopiero moment zakończenia przesłuchania (pomijając, że jest to przecież przesłuchanie „podejrzanego” – *arg.* z art. 300 § 1 k.p.k., art. 301 k.p.k. czy też art. 313 § 1 k.p.k.) miałby kreować podejrzanego, prowadziłyby do wniosku, że w toku całego przesłuchania aż do momentu podpisania protokołu z tej czynności, osoba przesłuchiwana nie mogłaby korzystać z uprawnień przysługujących podejrzanemu, w tym m.in. z prawa do odmowy składania wyjaśnień i odpowiedzi na pytania czy też z prawa do korzystania z pomocy obrońcy¹³. Cały czas należy mieć na uwadze treść art. 71 § 1 k.p.k., który definiuje podejrzanego występującego w postępowaniu „uproszczonym” jako osobę, której „postawiono zarzut”. To „postawienie zarzutu”

⁷ J. Grochowski, *Postawienie w stan podejrzenia w trybie art. 276 k.p.k.*, PPK 1988, Nr 14, s. 58.

⁸ S. Stachowiak, *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, Nr 2, s. 28; M. Kowalski, *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2003, Nr 1, s. 45; M. Błoński, *Wyjaśnienia oskarżonego w polskim procesie karnym*, Łódź 2011, s. 63; J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 840.

⁹ R. Kmiecik, A. Staszak, *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, Prok. i Pr. 2019, Nr 1, s. 166.

¹⁰ A. Murzynowski, *Faktycznie podejrzany w postępowaniu przygotowawczym*, Pal. 1971, Nr 10, s. 39.

¹¹ Odmienne: J. Grochowski, *Postawienie w stan...*, s. 64 i n.; J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 840.

¹² Wyrok SN z dnia 5 lutego 1999 r., III KKN 268/97, OSNKW 1999, Nr 3–4, poz. 22; zob. także wyrok SN z dnia 7 czerwca 2006 r., III KK 389/05, Prok. i Pr. (wkł.) 2006, Nr 12, poz. 11; wyrok SN z dnia 18 sierpnia 1983 r., I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3, s. 57, z krytycznymi uwagami M. Cieślaka, Z. Dody, *Kierunki orzecznictwa...*, s. 72; zob. także A. Kepiński, *Omówienie wyroku SN z dnia 18 sierpnia 1983 r.*, I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3, s. 57; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania...*, s. 84; K.T. Boratyńska [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 723 i n.

¹³ Por. C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 23 i 27.

(wskazujące na czynność dokonaną) należy utożsamiać z „ogłoszeniem” treści sporządzonego postanowienia o przedstawieniu zarzutów jako jednego z elementów składowych przedstawienia zarzutów w myśl art. 313 § 1 k.p.k.

W wypadku gdy po przesłuchaniu w trybie art. 308 § 2 k.p.k. okaże się jednak, że osobie przesłuchanej w charakterze podejrzanego należy zarzucić czyn w zmiennej postaci lub należy go zakwalifikować z innego przepisu albo należy zarzucić jej czyn nie zawarty w informacji o treści zarzutu, prokurator powinien wydać postanowienie o przedstawieniu zarzutów, obejmując nim te nowe elementy¹⁴.

W sprawach, w których prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe, najpóźniej w ciągu 5 dni od dnia przesłuchania wydaje się postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo, w razie braku warunków do jego sporządzenia, umarza się postępowanie w stosunku do osoby przesłuchiwanej (art. 308 § 3 k.p.k.). W doktrynie nie ma jednak zgodności co do charakteru wskazanego terminu. Bez wątpienia jest to termin instrukcyjny, który nie może zostać wydłużony. Jego przekroczenie nie powoduje jednak nieskuteczności wykonanych czynności, a co za tym idzie, postanowienie o przedstawieniu zarzutów może zostać wydane również po upływie tego terminu¹⁵. Pojawiają się jednak głosy, że termin ten uznawany jest za termin prekluzyjny za czym przemawiać ma posłużenie się zwrotem „najpóźniej w ciągu 5 dni”. Czynność przeprowadzona w wypadkach niecierpiących zwłoki wywołuje skutki procesowe dopiero po jej zatwierdzeniu przez właściwy organ. Jeżeli więc właściwy organ nie zatwierdzi dokonanej czynności, nie wywołuje ona skutków prawnych od początku¹⁶. Po upływie tego terminu wydanie więc postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest niedopuszczalne. Twierdzi się jednak, że uchybienie temu terminowi nie pozbawia prokuratora możliwości wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w stosunku do osoby, która została przesłuchana w charakterze podejrzanego, lecz następuje to w śledztwie, a nie w postępowaniu w niezbędnym zakresie¹⁷. Słusznie zauważa się, że pogląd ten nie uwzględnia treści art. 308 § 3 *in fine*, który pozwala prokuratorowi albo na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, albo na umorzenie postępowania w stosunku do osoby przesłuchanej w ciągu 5 dni od dnia jej przesłuchania. Artykuł 308 § 3 k.p.k. nie zawiera ponadto warunku, by wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów nastąpiło

¹⁴ J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy postępowania w niezbędnym zakresie* [w:] R.A. Stefański (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 392.

¹⁵ R.A. Stefański, *Czynności procesowe w niezbędnym zakresie w nowym Kodeksie postępowania karnego*, WPP 1998, Nr 1–2, s. 54; R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 18; Z. Brodzisz [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 734; zob. także Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995, Nr 7–8, s. 138.

¹⁶ M. Klejnowska, *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004, s. 230; J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy...*, s. 389 i n.; J. Skorupka, *Czynności legalne warunkowe w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2, s. 75 i n.

¹⁷ J. Skorupka, *Zakres przedmiotowy...*, s. 390.

w postępowaniu w niezbędnym zakresie¹⁸. Wreszcie znane jest również stanowisko, że termin, o którym mowa we wskazanej regulacji, jest terminem zawitym¹⁹, charakteryzującym się dużym rygorem prawnym, a przejawiającym się w tym, że niewydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów w okresie zakreślonym tym terminem, powoduje definitywne wygaśnięcie przysługującego organowi prawa do tej czynności.

Słusznie zauważa się, że prokurator decydując się na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub umorzenie postępowania, bierze pod uwagę dowody istniejące w chwili podejmowania przez niego decyzji, a nie ogranicza się jedynie do oceny sytuacji, jaka istniała w momencie przystąpienia do przesłuchania. Prokurator wypowiada się bowiem co do zasadności prowadzenia postępowania przeciwko osobie przesłuchanej, a nie tylko jej przesłuchania²⁰. Sporna jest jednak kwestia, czy po wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, prokurator ma obowiązek przesłuchać podejrzanego. Z jednej strony wskazuje się, że z racji tego, że przesłuchanie takie już nastąpiło, ponowne przeprowadzanie tej czynności jest zbędne²¹. Z drugiej strony, słusznie zresztą, zwraca się uwagę na konieczność dokonania tej czynności z racji tego, że w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów wyznacza się w sposób jednoznaczny i ścisły przedmiot postępowania²².

Zasadniczy problem pojawia się jednak przy analizie treści art. 308 § 3 k.p.k., gdzie ustawodawca wskazuje, że w razie braku warunków do sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, umarza się postępowanie „w stosunku do osoby przesłuchanej”. Ustawodawca nieopatrznie zamiast „podejrzanym” użył pojęcia „osoba przesłuchana”, na skutek czego niezbyt wyraźnie zaakcentował, że postępowanie umarza się „przeciwko”. Może to rodzić wątpliwości czy na tym etapie działań procesowych w sprawie występuje już podejrzany i czy postępowanie przygotowawcze skierowane już jest przeciwko tej osobie. Oczywiście, względy gwarancyjne powinny przesądzić o tym, że dana osoba stała się „bezwartunkowym” podejrzanym już w chwili uzyskania informacji o treści zarzutu w trybie art. 308 § 2 k.p.k., nie zaś po przeprowadzeniu „weryfikacji zasadności czynności” przesłuchania w trybie art. 308 § 3 k.p.k.²³ Słusznie podnosi się w doktrynie, że na podstawie art. 308 § 3 k.p.k. umarza się *de facto* postępowanie „przeciwko podejrzanemu”²⁴. Z tego też powodu ustawodawca powinien dokonać niezwłocznej zmiany treści przepisu, wskazując, że „umarza się postępowanie przeciwko podejrzanemu”, nie zaś „w stosunku do osoby przesłuchanej”, jak jest aktualnie.

¹⁸ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 18.

¹⁹ E. Karski, *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według Kodeksu postępowania karnego*, NP 1976, Nr 5, s. 758.

²⁰ J. Grochowski, *Postawienie w stan...*, s. 68.

²¹ *Ibidem*, s. 72.

²² F. Prusak, *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 95; zob. także Z. Świda-Łagiewska, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 stycznia 1984 r.*, II KZ 123/83, OSPiKA 1985, Nr 1, s. 29; Z. Młynarczyk, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 137 i n.

²³ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 28.

²⁴ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1–467*, LEX/el. 2014, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 7.

W sytuacji gdy przesłuchanie w charakterze podejrzanego miało miejsce w sprawie o przestępstwo, co do którego dopuszczalne jest prowadzenie dochodzenia, Policja po wydaniu postanowienia o wszczęciu dochodzenia, prowadzi je w dalszym ciągu. W związku z tym, że w tej formie postępowania przygotowawczego nie jest konieczne wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, nie ma potrzeby wydawania takiego postanowienia, chyba że podejrzany jest np. tymczasowo aresztowany (art. 325g § 1 k.p.k.). W sytuacji, gdy brak jest jednak podstaw do dalszego prowadzenia postępowania, Policja sporządza postanowienie o umorzeniu postępowania i przesyła wraz z aktami prokuratorowi w celu jego zatwierdzenia. Gdy prokurator uzna, że umorzenie dochodzenia jest niezasadne, nie zatwierdza wskazanego postanowienia i zleca wszczęcie dochodzenia albo sam wszczyna dochodzenie lub śledztwo. W sprawie, w której prowadzenie śledztwa jest obowiązkowe, Policja lub inny organ, który podejmował te czynności, przekazuje sprawę niezwłocznie prokuratorowi, który, w zależności od wyników przeprowadzonych czynności i dokonanych na ich podstawie ustaleń, wydaje postanowienie o wszczęciu śledztwa lub postanowienie o umorzeniu postępowania w niezbędnym zakresie „przeciwko” podejrzanemu. Może także zlecić sporządzenie postanowienia o umorzeniu postępowania organowi prowadzącemu czynności.

Słusznie zauważa się, że późniejsze wydanie postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia nie oznacza rzeczywistego wszczęcia tego postępowania, lecz jedynie przekształcenie już toczącego się postępowania w niezbędnym zakresie w śledztwo lub dochodzenie, które jest właściwe dla danej sprawy²⁵. Wszczęcie postępowania przygotowawczego w takim wypadku następuje w momencie dokonania już pierwszej czynności procesowej. Z tego też powodu, gdy postępowanie faktycznie zostało już wszczęte, wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania jest niedopuszczalne.

W praktyce dochodzeniowo-śledczej bardzo często występują sytuacje, kiedy podejmowanie czynności w „normalnym” trybie jest niemożliwe. Są to sytuacje, kiedy zachodzi konieczność natychmiastowego podjęcia czynności mających na celu zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa w obawie przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem (np. uzyskanie przez organ procesowy informacji o rozboju). Zachodzi więc potrzeba nagłego działania, a brak czasu nie pozwala nie tylko na sporządzenie postanowienia o wszczęciu postępowania, ale również na wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Nagłe działania nie mogą być mimo wszystko równoznaczne z powierzchownym i szablonowym wykonywaniem czynności procesowych. We wstępnej fazie postępowania, kiedy organ procesowy dopiero kształtuje swoje wyobrażenie o czynie przestępczym, konieczne jest rzetelne i maksymalnie dokładne utrwalenie wszystkich, nawet najdrobniejszych spostrzeżeń i ustaleń. Umożliwia to w dalszej kolejności przyjęcie prawidłowych wersji zdarzenia, a co za tym idzie wskazuje kierunek dalszych czynności i przyczynia się do wyjaśnienia zaistniałego zdarzenia zgodnie z zasadą prawdy materialnej.

²⁵ W. Daszkiewicz [w:] W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996, s. 15; R.A. Stefański, *Czynności procesowe...*, s. 52; S. Stachowiak, *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999, Nr 9, s. 13.

Brak możliwości powtórzenia takich czynności na późniejszym etapie postępowania karnego, zobowiązuje organ procesowy do uwzględnienia w podejmowanych działaniach wszystkich okoliczności wymagających sprawdzenia. Wpływa to niewątpliwie na sprawność postępowania na kolejnych jego etapach²⁶. Z tego też powodu jak najbardziej zrozumiała jest postawa ustawodawcy, który regulując zasadnicze kwestie jakimi są odstępstwa od ogólnych reguł w zakresie przedstawienia zarzutów, zdecydował się na pominięcie marginalnych zagadnień dotyczących chociażby utrwalania czy też sposobu przeprowadzenia czynności procesowych.

2. DOCHODZENIE

Odstąpienie od obowiązku sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o którym mowa w art. 325g § 1 k.p.k., to niewątpliwie przykład odformalizowania czynności procesowych w dochodzeniu. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „nie jest wymagane” nie oznacza zakazu sporządzenia takiego orzeczenia, a jedynie brak obowiązku w tym zakresie²⁷. Wybór sposobu przedstawienia zarzutów pozostawiono wobec tego prowadzącemu dochodzenie, stąd też prowadzący postępowanie może, ale wcale nie musi korzystać z rozwiązania zaproponowanego przez ustawodawcę. Pomimo możliwości odstąpienia od obowiązku sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, tak samo jak w śledztwie, zebrane w toku dochodzenia dowody muszą uzasadniać dostateczne podejrzenie, że czyn popełniła osoba, której przedstawia się zarzut. Słusznie podkreśla się, że „uproszczone” przedstawienie zarzutów w dochodzeniu spełnia wymogi gwarancyjnej funkcji przedstawiania zarzutów. Odstąpienie w postępowaniu uproszczonym jedynie od sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów, nie godzi bowiem, ani w możliwość ustalenia prawdy o zdarzeniu, ani w prawa podejrzanego²⁸.

Przesłuchanie podejrzanego rozpoczyna się od powiadomienia podejrzanego o treści zarzucanego mu czynu wpisanego do protokołu przesłuchania. Osobę tę od chwili rozpoczęcia przesłuchania uważa się za podejrzanego (art. 325g § 2 k.p.k.). W przeciwieństwie do treści art. 308 § 2 k.p.k. nie ulega wątpliwości, że treść zarzutu musi zostać utrwalona na piśmie. Przesądza o tym ustawodawca stanowiąc w art. 325g § 2 k.p.k. o „wpisaniu” zarzutu do protokołu przesłuchania. Wbrew temu, co twierdzi się w doktrynie, nie dochodzi do ustnego przedstawienia zarzutów²⁹. Werbalnie informuje się jedynie o treści zarzutu, który formalnie musi

²⁶ B. Skowron [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, WKP 2020, komentarz do art. 308 k.p.k., teza 12; K. Witkowska, *Znaczenie szybkości postępowania karnego oraz koncentracji czynności procesowych dla realizacji celów i zadań procesu karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 3, s. 75.

²⁷ F. Prusak, *Przedstawienie zarzutów w dochodzeniu uproszczonym*, Prob. Praw. 1972, Nr 2, s. 31; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 3.

²⁸ C. Golik, *Funkcja gwarancyjna instytucji przedstawienia zarzutów*, WPP 2021, Nr 2, s. 5 i n.

²⁹ Odmienne: K.T. Boratyńska [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 753 i n.; M. Kurowski [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, LEX/el. 2022, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2.

zostać wpisany w protokole. Wpis ten zastępuje wobec tego postanowienie o przedstawieniu zarzutów, a powiadomienie jest *de facto* ogłoszeniem zarzutów³⁰. Treść wskazanego przepisu zawiera wystarczające wskazówki, pozwalające na precyzyjne ustalenie momentu skierowania dochodzenia przeciwko danej osobie w sytuacji, gdy organ procesowy zdecydował się na przedstawienie zarzutów w zredukowanej postaci. Skuteczność przedstawienia zarzutów w tym trybie, przy uwzględnieniu brzmienia art. 325g § 2 zdanie 1 i 2 k.p.k. oraz art. 71 § 1 k.p.k., następuje w chwili, gdy organ procesowy zakończy odczytywanie osobie przesłuchiwanej zarzutu wpisanego w treść protokołu tej czynności. Ustawa przesądza, że do tego momentu jest to jeszcze „osoba podejrzana”. Kolejny etap stanowi już *sensu stricto* przesłuchanie „podejrzanego”, a zatem ten etap czynności, w którym podejrzany może przedstawić swoją wersję zdarzeń albo korzystając z przynależnych mu praw może odmówić składania wyjaśnień³¹. Podobnie jak w przypadku czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), przyjęcie, że uzyskanie statusu podejrzanego następuje dopiero z chwilą zakończenia przesłuchania, prowadziłoby do wniosku, że osoba przesłuchiwana nie mogłaby korzystać z praw gwarancyjnych przysługujących podejrzanemu. Przepis art. 325g § 2 k.p.k. bez wątpienia sformułowany został w sposób jasny i wyczerpujący, dlatego nie wymaga żadnych zmian. Co więcej, powinien być wzorem dla regulacji określających czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz postępowanie przyspieszone (art. 517c § 1 k.p.k.), które ewidentnie wymagają interwencji legislacyjnej. Jedyne zastrzeżenie, jakie pojawia się na skutek zestawienia przepisów art. 308 § 2 k.p.k. i art. 325g § 2 k.p.k., to posłużenie się odmiennymi zwrotami przy określeniu tej samej czynności. „Informacja o treści zarzutu” (art. 308 § 2 k.p.k.) oraz „powiadomienie o treści zarzutu” (art. 325g § 2 k.p.k.) to sformułowania, które mogą budzić wątpliwości odnośnie tego czy faktycznie oznaczają dokładnie to samo. Warto byłoby więc zastanowić się nad ujednoliceniem tych regulacji, dążąc jednocześnie do tego, by trzy „zredukowane” formy przedstawiania zarzutów sformułowane były w sposób transparentny.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że najwłaściwsze jest przytoczenie treści zarzutów na początku protokołu przesłuchania podejrzanego przed odpowiedzią na pytanie, czy podejrzany przyznaje się do zarzucanego mu czynu³². Słusznie zauważono, że konieczność wpisania zarzutu w treść protokołu przesłuchania podejrzanego rodzi pewien problem natury praktycznej. Z uwagi na to, że nie ma innej możliwości, treść zarzutu wpisywana jest w miejsce przeznaczone na wyjaśnienia podejrzanego. Prowadzący czynność rozpoczyna więc spisywanie protokołu niejako „od środka”, a tym samym wpisanie treści opisu zarzucanego czynu i jego kwalifikacji prawnej do protokołu ma miejsce przed wykonaniem czynności wstępnych protokolowanej czynności przesłuchania podejrzanego (oznaczenie daty, miejsca, sprawy, *etc.*) oraz odebraniem danych o osobie podejrzanego i pouczeniu

³⁰ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013, Nr 6, s. 25.

³¹ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 24.

³² R.A. Stefański, *Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003, Nr 4, s. 56.

o przysługujących mu prawach³³. Rozwiązanie to pomimo tego, że przysparza problemów w praktyce, należy w pełni zaakceptować, zwłaszcza, że podejrzany musi być powiadomiony o treści zarzutu wpisanego do protokołu jeszcze przed rozpoczęciem przesłuchania.

Zasadnie podkreśla się, że merytorycznie zarzut powinien być zredagowany na takim samym poziomie jak w przypadku sporządzenia postanowienia³⁴. Zarzut powinien więc dokładnie określać zarzucany czyn oraz jego kwalifikację prawną. Nie znajduje uzasadnienia – przede wszystkim ze względów gwarancyjnych – rozluźnianie rygorów w tym zakresie i poprzestanie na ogólnej informacji o zdarzeniu faktycznym będącym przedmiotem zarzutu³⁵. Podanie kwalifikacji prawnej z kolei ma istotne znaczenie nie tylko dla obrony podejrzanego, ale także wskazuje na to czy dochodzenie jest dopuszczalne³⁶. Decyduje jednocześnie o ewentualnej potrzebie zmiany zarzutów, gdy czyn należy zakwalifikować z surowszego przepisu.

Z racji tego, że postanowienie o przedstawieniu zarzutów określone w art. 313 k.p.k. nie musi zawierać uzasadnienia, to samo odnosi się do zarzutu podlegającego wpisaniu do protokołu. Odformalizowanie przedstawienia zarzutów w dochodzeniu, nie ogranicza jednak podejrzanego w prawie do żądania podania mu ustnie podstaw zarzutów oraz sporządzenia uzasadnienia na piśmie, o czym należy go pouczyć³⁷. Co prawda art. 325g k.p.k. wprost nie wymienia tych czynności, to znajdują one zastosowanie w wyniku odesłania z art. 325a § 2 k.p.k., zgodnie z którym w dochodzeniu stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące śledztwa, jeżeli przepisy rozdziału 36a nie stanowią inaczej. Skoro kwestia ta nie została uregulowana autonomicznie dla dochodzenia, to oznacza to, że ustawodawca nie zrezygnował z tego rodzaju gwarancji przysługujących podejrzanemu. Zasadnie zwraca się uwagę w doktrynie, że za tym, iż podejrzany może żądać uzasadnienia zarzutów, przemawia treść art. 313 § 3 k.p.k., który nakazuje uzasadnić zarzuty, a nie postanowienie o przedstawieniu zarzutów³⁸. Tym samym zgłoszenie takiego żądania przez podejrzanego powoduje, że organ procesowy ma obowiązek podania ustnie podstaw zarzutów lub sporządzenia jego uzasadnienia na piśmie³⁹. Nie można jednocześnie podzielić poglądu, że w razie zgłoszenia takiego żądania, konieczne jest sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów⁴⁰. Słusznie podnosi się, że uprawnienie do żądania uzasadnienia zarzutów jest ściśle związane

³³ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 24 i n.

³⁴ J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 841; J. Tylman [w:] T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 696 i n.

³⁵ W. Grzeszczyk, *Tryb uproszczony w postępowaniu przygotowawczym*, Warszawa 1974, s. 41.

³⁶ T. Świt, *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 85 i n.; S. Waltoś, *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 123 i n.; W. Grzeszczyk, *Tryb uproszczony...*, s. 42.

³⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 84; M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 4.

³⁸ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, t. 1, komentarz do art. 313 k.p.k., teza 11.

³⁹ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 26.

⁴⁰ F. Prusak, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 36; T. Świt, *Postępowanie uproszczone...*, s. 87 i n.; odmiennie: R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 26.

z przedstawieniem zarzutów, a nie ze sporządzeniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów, i tego pierwszego konsekwencją jest obowiązek sporządzania uzasadnienia zarzutów⁴¹. Mało tego, skoro zarzut został już wpisany do treści protokołu, byłoby to zbędne dublowanie czynności⁴². Wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest konieczne dopiero wówczas, gdy nowy czyn lub czyn w zmienionej postaci nie może być ścigany w formie dochodzenia. W takim wypadku wszczyna się oczywiście śledztwo⁴³.

Trafnie podnosi się w doktrynie, że brak obowiązku wydawania postanowienia dotyczy także modyfikacji zarzutów (art. 314 k.p.k.). Wprawdzie w art. 325g k.p.k. nie ma mowy o uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, lecz słusznie argumentuje się, że te same względy, które przesądziły o wprowadzeniu przez ustawodawcę uproszczenia w zakresie przedstawienia zarzutów, przemawiają za stosowaniem analogicznej formy o zmianie lub uzupełnieniu zarzutów⁴⁴.

Niedopuszczalne jest jednak skorzystanie z uproszczonego przedstawienia zarzutów w sytuacji, gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany. W takim wypadku wymagane jest dokonanie wszystkich czynności związanych z przedstawieniem zarzutów, określonych w art. 313 i 314 k.p.k. Obecnie, wobec uchylecia art. 325c k.p.k. i dopuszczalności prowadzenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia przeciwko tymczasowo aresztowanemu, przepis art. 325g k.p.k. zyskał na znaczeniu. W każdej bowiem sprawie, gdzie stosowane jest wobec podejrzanego tymczasowe aresztowanie, konieczne jest wydanie odrębnego postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W przepisie art. 325g k.p.k. ustawodawca nie przesądził jednak, że chodzi o tymczasowe aresztowanie wyłącznie w tej sprawie. Oznacza to, że zastosowanie uproszczonej formy przedstawienia zarzutów nie będzie także możliwe w razie, gdy wobec podejrzanego zostanie zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania w każdej innej sprawie⁴⁵.

Z treści art. 325g § 1 k.p.k. wynika, że tylko gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany, nie jest możliwe uproszczone przedstawienie zarzutów. W sytuacji zatem zastosowania innego środka zapobiegawczego, skorzystanie ze wskazanego uproszczenia jest jak najbardziej dopuszczalne. Dochodzi wobec tego do rozbieżności z brzmieniem art. 249 § 2 k.p.k., zgodnie z którym w postępowaniu przygotowawczym można stosować środki zapobiegawcze tylko do osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów. W literaturze daje się jednak pierwszeństwo art. 249 § 2 k.p.k., podnosząc, że choć przepis art. 325g k.p.k. wyraźnie na to nie wskazuje, to niedopuszczalne jest zastosowanie odstępstwa przewidzianego w art. 325g § 1 k.p.k. do czynności przedstawienia zarzutów także w wypadku

⁴¹ T. Grzegorzczak, *Dochodzenie uproszczone po nowelizacji*, Prok. i Pr. 1996, Nr 7–8, s. 31.

⁴² J. Kosonoga, *Przedstawienie zarzutów...*, s. 841 i n.

⁴³ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 4.

⁴⁴ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 6; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 5.

⁴⁵ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, t. 3, komentarz do art. 325g k.p.k. teza 5; odmiennie: B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 8.

zamiaru zastosowania przez prokuratora wolnościowego środka zapobiegawczego⁴⁶. Mało tego, trafnie zauważa się, że względy gwarancyjne uzasadniają, iż stosowanie tych uproszczeń jest niedopuszczalne także w sytuacji, gdy podejrzany jest pozbawiony wolności na podstawie innych tytułów prawnych (np. zatrzymanie, odbywanie kary pozbawienia wolności)⁴⁷. W takiej sytuacji, to na prokuratorze nadzorującym postępowanie będzie spoczywał obowiązek ewentualnego polecenia Policji uzupełnienia postępowania o formalne wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Pojawił się pogląd, że wyłączenie uproszczeń w zakresie przedstawienia zarzutów uzasadnione jest również w sytuacji, gdy podejrzany nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, ponieważ, zgodnie z art. 72 § 3 k.p.k. w takim wypadku konieczne jest doręczenie podejrzanemu postanowienia o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów wraz z tłumaczeniem⁴⁸. Za trafny uznać jednak należy kontrargument, że treść tego przepisu trzeba interpretować w kontekście art. 325g § 1 k.p.k. jako określający obowiązek doręczenia podejrzanemu odpisu wyciągu protokołu przesłuchania podejrzanego zawierającego zarzuty wraz z tłumaczeniem. Celem tego przepisu jest bowiem umożliwienie podejrzanemu szczegółowego zaznajomienia się z przedstawionymi mu zarzutami, a doręczenie podejrzanemu tego wyciągu jak najbardziej spełnia ten cel⁴⁹.

Pamiętać również należy, że podejrzanemu w toku dochodzenia należy umożliwić przygotowanie się do obrony, a zwłaszcza ustanowienie lub wyznaczenie obrońcy (art. 325g § 3 k.p.k.). Sformułowanie przepisu w ten sposób ma na celu jedynie przypomnienie, że mimo możliwości pominięcia w postępowaniu prowadzonym w formie dochodzenia pewnych istotnych elementów, nie wolno zapominać o konieczności zapewnienia realizacji podstawowych gwarancji procesowych podejrzanego⁵⁰.

W praktyce, w aktach spraw karnych niezwykle rzadko można spotkać treść zarzutu wpisaną do protokołu przesłuchania. Podobnie jak w śledztwie, także w dochodzeniach, co do zasady, sporządzane są postanowienia o przedstawieniu zarzutów, a czynność ogłoszenia odbywa się według zasad ogólnych. Bez wątpienia uznać należy, że jest to formuła dużo bardziej przejrzysta i czytelna zarówno dla prowadzącego, jak i dla pozostałych uczestników postępowania. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów wydawane na podstawie art. 313 k.p.k. poza wskazaniem osoby podejrzanego oraz krótkiej, jednozdaniowej charakterystyki przedmiotu sprawy, nie różni się praktycznie od zarzutu wpisywanego do protokołu, zgodnie z brzmieniem art. 325g § 1 k.p.k. Mając to na uwadze, uznać należy, że ta pozorna

⁴⁶ B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 9; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 786.

⁴⁷ A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998, s. 23; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 220; R. Kmiecik, A. Staszak, *Czynności niecierpiące...*, s. 171.

⁴⁸ B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 9; Z. Brodzisz [w:] *Kodeks postępowania...*, s. 786.

⁴⁹ R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 325g k.p.k., teza 5.

⁵⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, t. 2, s. 221.

oszczędność czasu i pracy nie jest na tyle przekonująca, by prowadzący dochodzenie rezygnował z jego formalnego wydawania, w szczególności, że na późniejszym etapie postępowania może zaistnieć okoliczność uzasadniająca konieczność wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów na zasadach ogólnych (np. na skutek zastosowania tymczasowego aresztowania wobec podejrzanego w innej sprawie), a to niestety prowadzi do powielania przeprowadzonych wcześniej czynności.

3. POSTĘPOWANIE PRZYSPIESZONE

Prowadzenie postępowania przyspieszonego dopuszczalne jest jedynie w określonych kategoriach spraw. Są to sprawy, w których prowadzi się dochodzenie, oraz sprawy prywatnoskargowe o charakterze chuligańskim. Dopuszczalność postępowania przyspieszonego warunkowana jest także ujęciem sprawcy na gorącym uczynku przestępstwa lub bezpośrednio potem, doprowadzeniem go w ciągu 48 godzin przez Policję i pozostawieniem do dyspozycji sądu oraz złożeniem wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego. Konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego (art. 517i § 1 k.p.k.) i prognoza kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności (art. 517g § 3 k.p.k.) wyłączają możliwość skorzystania z trybu przyspieszonego. Z treści przepisu art. 517b § 1 k.p.k. jednoznacznie wynika, że zastosowanie trybu przyspieszonego jest decyzją uznaniową. Skoro w postępowaniu tym „mogą być” rozpoznawane określone kategorie spraw, to tym samym ma ono charakter fakultatywny⁵¹.

Postępowanie przygotowawcze w sprawach podlegających rozpoznaniu w trybie przyspieszonym prowadzone jest więc w formie dochodzenia. Dochodzenie to, w sytuacji, gdy zachodzą oczywiście warunki do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w myśl art. 313 § 1 k.p.k., można w tym wypadku ograniczyć do: 1) przesłuchania osoby podejrzanego w charakterze podejrzanego, 2) zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie i 3) oraz pouczenia podejrzanego o jego uprawnieniach wyszczególnionych w art. 517c § 2 i 2a k.p.k. Zdecydowanie przez ustawodawcę o tego typu ograniczeniach było podyktowane 48-godzinny czasem na skierowanie wniosku o rozpoznanie sprawy oraz na przekazanie oskarżonego do dyspozycji sądu, który to czas niewątpliwie determinuje czas trwania dochodzenia w postępowaniu przyspieszonym. Skoro zatem postępowanie przyspieszone może przyjąć tak uproszczoną formę, przeprowadzenie dowodów, których zabezpieczenie nie jest niezbędne, może odbyć się w takim wypadku dopiero przed sądem. Nie ma więc potrzeby przesłuchiwanie wszystkich świadków w trakcie prowadzonego dochodzenia. Ustawa przewiduje jednocześnie możliwość rezygnacji z wydania postanowienia o wszczęciu dochodzenia (art. 303 k.p.k.) oraz zaznajomienia podejrzanego z materiałami dochodzenia (art. 321 k.p.k.). Z racji tego, że ustawodawca posługuje się sformułowaniem „można nie dokonywać”, przeprowadzenie tych czynności nie oznacza, że stają się one nieważne.

⁵¹ J. Kosonoga, *Przesłanki postępowania...*, s. 73 i n.

Redakcja art. 517c § 1 k.p.k. w kontekście przedstawienia zarzutów może jednak budzić pewne wątpliwości. Z przytoczonej regulacji wynika, że dochodzenie można ograniczyć m.in. do przesłuchania podejrzanego. Może to sugerować, że nie ma obowiązku powiadamiania podejrzanego o treści zarzutu i wpisania go do protokołu, zwłaszcza, że art. 517c § 1 k.p.k. nie zawiera żadnego odesłania do treści art. 325g § 2 k.p.k. W doktrynie słusznie się jednak przyjmuje, że postępowanie przyspieszone prowadzi się w formie dochodzenia, stąd też zastosowanie znajdują przepisy art. 325g § 1 i 2 k.p.k. dotyczące właśnie dochodzenia⁵². Brak jest co prawda w art. 517c § 1 k.p.k. odesłania do art. 325g § 2 k.p.k., co uznać należy za ewidentne niedopatrzenie legislacyjne, nie mniej jednak nie sposób wyprowadzić z tego wniosku, że redukcja przedstawienia zarzutów w postępowaniu przyspieszonym sprowadza się do samej tylko czynności przesłuchania. Skoro istotą przesłuchania podejrzanego jest ustosunkowanie się do stawianego mu zarzutu, to czynność ta ma sens tylko wówczas, gdy podejrzany zna jego treść⁵³. Przesłuchanie powinno wobec tego rozpocząć się od powiadomienia (czy też poinformowania – w zależności od tego, na jaki zwrot finalnie zdecydowałby się ustawodawca – por. art. 308 § 2 k.p.k. i art. 325g § 2 k.p.k.) o treści zarzutu wpisanego do protokołu przesłuchania. W przeciwnym razie podważałoby to sens przesłuchania, a przede wszystkim wypaczałoby istotę pociągnięcia podejrzanego do odpowiedzialności karnej.

W pełni należy podzielić pogląd, że podobnie jak w przypadku „dochodzenia zwyczajnego”, określonego przepisami rozdziału 36a k.p.k., tak i w przypadku tzw. dochodzenia przyspieszonego procesowy moment zrealizowania „uproszczonego” przedstawienia zarzutów w oparciu o przepis art. 517c § 1 k.p.k. lokuje się po zakończeniu przekazywania przesłuchiwanej osobie przez organ procesowy informacji o treści zarzutu (gdyż adresatem powiadomienia o treści zarzutu jest jeszcze „osoba”, a nie „podejrzany” – *arg. z art. 71 § 1 in fine k.p.k.*), ale przed rozpoczęciem przesłuchania tej osoby, która występuje wtedy już „w charakterze podejrzanego” (*arg. z art. 517c § 1 k.p.k.*)⁵⁴. Wobec tego, że przepis art. 517c § 1 k.p.k. został sformułowany w sposób wyjątkowo lakoniczny, uzasadnione byłoby jego uzupełnienie poprzez dodanie do aktualnego brzmienia zapisu o odpowiednim stosowaniu przepisu art. 325g § 2 k.p.k. Pozwoliłoby to na usunięcie wątpliwości co do czynności składających się na przedstawienie zarzutów w postępowaniu przyspieszonym, a co za tym idzie, uwypuklono by moment procesowej skuteczności takiego sposobu kierowania postępowania przygotowawczego przeciwko podejrzanemu.

Pojęcie „zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie” interpretuje się jako przeprowadzenie lub odpowiednie zabezpieczenie dowodów, które są nieodzowne dla zachowania prawidłowego procesu dochodzenia do prawdy o zdarzeniu

⁵² P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 468–682*, Warszawa 2011, s. 147; J. Grajewski, S. Steinborn [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 1 i 2.

⁵³ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia...*, s. 27.

⁵⁴ C. Golik, *Moment procesowej...*, s. 27.

będącym przedmiotem późniejszego postępowania przed sądem⁵⁵. W doktrynie można spotkać pogląd, że skoro ustawa nie definiuje pojęcia „zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie”, to można odwołać się do instytucji czynności procesowych przeprowadzanych w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.). W takim ujęciu dochodzenie będzie nakierowane na przeprowadzenie czynności dowodowych w kierunku zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem oraz zniszczeniem⁵⁶. Do tej kategorii dowodów należy zaliczyć przede wszystkim protokoły oględzin (miejsca, osób, rzeczy), protokoły przesłuchań, protokoły okazania, a także protokoły przesłuchania świadków, w szczególności tych, których przesłuchanie na późniejszym etapie postępowania nie będzie możliwe.

Odmienny bieg postępowania przyspieszonego wiąże się także ze zmianą treści pouczeń, jakich należy udzielić podejrzanemu. Przepisy art. 517c § 2 i 2a k.p.k. mają charakter szczególny wobec regulacji art. 300 § 1 k.p.k. W postępowaniu przyspieszonym, podejrzanemu przysługuje wobec tego prawo do:

- składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania;
- korzystania z pomocy obrońcy;
- złożenia – już w toku dochodzenia – wniosku, o którym mowa w art. 338a k.p.k. (wniosek o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzania postępowania dowodowego), a także o możliwości złożenia przez prokuratora wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1 lub 2 k.p.k. (skazanie bez przeprowadzenia rozprawy).

Podejrzanego należy także pouczyć, że nie ma on obowiązku dowodzenia swojej niewinności, ani dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k.). Podejrzaný jest jednak zobowiązany do:

- poddania się oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała, pobraniu odcisków palców, fotografowaniu oraz okazaniu w celach rozpoznawczych innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k.); badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że nie zagraża to zdrowiu, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne (zwłaszcza pobranie krwi, włosów lub wydzielin organizmu, np. śliny; art. 74 § 2 pkt 2 k.p.k.); pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, o ile jest to konieczne i nie zagraża zdrowiu podejrzanego (art. 74 § 2 pkt 3 k.p.k.);
- zawiadomienia organu prowadzącego postępowanie o każdej zmianie miejsca swojego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, jak również o każdej zmi-

⁵⁵ K. Eichstaedt [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2, LEX/el. 2022, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 2; B. Skowron [w:] *Kodeks postępowania...*, komentarz do art. 517c k.p.k., teza 2.

⁵⁶ M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, *Postępowanie przyspieszone – analiza rozwiązań ustawowych* [w:] I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Prof. E. Skrzetowiczowi*, Lublin 2007, s. 233.

anie danych umożliwiających kontaktowanie się, o których wie, że są znane organowi prowadzącemu postępowanie, a także o obowiązku stawienia się na każde wezwanie w toku postępowania karnego, w razie zaś nieusprawiedliwionego niestawiennictwa – o możliwości zatrzymania i przymusowego sprowadzenia (art. 75 § 1 i 2 k.p.k.);

- wskazania adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, albowiem w razie nieuczynienia tego, pismo wysłane zostanie na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, zostanie załączone do akt sprawy i uznane za doręczone (art. 138 k.p.k.);
- podania nowego adresu w przypadku zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie (tymczasowego aresztowania, osadzenia w zakładzie karnym w celu odbycia kary) lub zmiany adresu skrytki pocztowej lub zaprzestania korzystania z niego. W przeciwnym przypadku pismo wysłane na dotychczasowy adres (w tym na adres oznaczonej skrytki pocztowej) zostanie uznane za skutecznie doręczone (art. 139 k.p.k.).

W przypadku tzw. rozprawy odmiejscowionej (art. 517b § 2a k.p.k.) podejrzanego należy ponadto pouczyć o przepisach regulujących sposób procedowania w tego typu sytuacjach, tj. o treści art. 517 b § 2a i 2c, art. 517 e § 1a i art. 517ea k.p.k.

Nie ulega wątpliwości, że zakres przepisów, o jakich należy pouczyć podejrzanego, skupia się na zapewnieniu, by zapoznał się on z regulacjami mającymi istotne znaczenie z punktu widzenia realizacji prawa do obrony. Konieczne jest zatem, by podejrzanym zrozumiał udzielone mu pouczenie. Analogicznie do art. 300 § 1 k.p.k. pouczenie to należy wręczyć podejrzanemu na piśmie i odebrać od niego potwierdzenie jego odbioru. Posłużenie się przez ustawodawcę w art. 517c § 2 k.p.k. określeniem „podejrzanego poucza się” oznacza, że pouczenie powinno być wręczone po ustnym powiadomieniu go o treści zarzutów, ale jeszcze przed rozpoczęciem samego przesłuchania.

W przypadku modyfikacji opisu czynu, prowadzącej do konieczności zmiany kwalifikacji prawnej oraz w razie rozszerzenia postępowania na inny czyn, z uwagi na odesłanie zawarte w art. 517a § 1 k.p.k., w postępowaniu przyspieszonym zastosowanie znajdują przepisy o postępowaniu zwyczajnym. Kluczowe znaczenie ma w tym wypadku kwestia nowej kwalifikacji prawnej oraz kwalifikacji prawnej nowego czynu. W obydwu sytuacjach warunkiem kontynuowania postępowań w trybie przyspieszonym będzie to, aby dotyczyły one takich samych spraw, w których prowadzi się dochodzenie. Innymi słowy, jeżeli zatem jego modyfikacja mieści się w katalogu tych spraw, kontynuowanie postępowania należy uznać za dopuszczalne⁵⁷.

Postępowanie przygotowawcze prowadzone w ramach trybu przyspieszonego toczy się już praktycznie bez jakiegokolwiek nadzoru prokuratora. Nie uczestniczy

⁵⁷ J. Kosonoga, *Przesłanki postępowania...*, s. 85; zob. także T. Grzegorzczak, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia* [w:] A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 109.

on w wykonywaniu żadnych czynności dowodowych. Jego rolę w tego rodzaju postępowaniach sprowadzono wyłącznie do konieczności zatwierdzenia wniosku o rozpoznanie sprawy jedynie przy zaistnieniu podstaw do konsensualnego zakończenia sprawy (art. 517d § 2 k.p.k.)⁵⁸.

BIBLIOGRAFIA

- Błoński M., *Wyjaśnienia oskarżonego w polskim procesie karnym*, Łódź 2011.
- Daszkiewicz W., Nowak T., Stachowiak S., *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996.
- Dudka K. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, WKP 2020.
- Dudzik B., *Postępowanie przyspieszone w Kodeksie postępowania karnego*, „Prokurator” 2007, Nr 1.
- Gaberle A., *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998.
- Gensikowski P., *Postępowania szczególne w procesie karnym po zmianach z 2015 roku*, KSAG 2016, Nr 1.
- Gerecka-Żołyńska A., Górecki P., Paluszkiewicz H., Wiliński P. (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Prof. S. Stachowiakowi*, Warszawa 2008.
- Golik C., *Funkcja gwarancyjna instytucji przedstawienia zarzutów*, WPP 2021, Nr 2.
- Golik C., *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, Prok. i Pr. 2020, Nr 2.
- Grochowski J., *Postawienie w stan podejrzenia w trybie art. 276 k.p.k.*, PPK 1988, Nr 14.
- Grzegorzczak T., *Dochodzenie uproszczone po nowelizacji*, Prok. i Pr. 1996, Nr 7–8.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Artykuły 1–467*, t. 1, LEX/el. 2014.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Grzeszczyk W., *Tryb uproszczony w postępowaniu przygotowawczym*, Warszawa 1974.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 297–467*, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 468–682*, Warszawa 2011.
- Karski E., *Podejrzany a osoba podejrzana i ich charakter według Kodeksu postępowania karnego*, NP 1976, Nr 5.
- Kępiński A., *Omówienie wyroku SN z dnia 18 sierpnia 1983 r.*, I KR 167/83, Prob. Praw. 1984, Nr 3.
- Klejnowska M., *Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie*, Kraków 2004.
- Kmiecik R., Staszak A., *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, Prok. i Pr. 2019, Nr 1.
- Kowalski M., *Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2003, Nr 1.
- Młynarczyk Z., *Przedstawienie zarzutów, badanie wniosków dowodowych, niektóre czynności dowodowe oraz zaznajomienie z materiałami postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 1995, Nr 7–8.
- Murzynowski A., *Faktycznie podejrzany w postępowaniu przygotowawczym*, Pal. 1971, Nr 10.
- Nowikowski I. (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Prof. E. Skrętowiczowi*, Lublin 2007.

⁵⁸ P. Gensikowski, *Postępowania szczególne w procesie karnym po zmianach z 2015 roku*, KSAG 2016, Nr 1, s. 237 i n.; por. B. Dudzik, *Postępowanie przyspieszone w Kodeksie postępowania karnego*, Prok. 2007, Nr 1, s. 35 i n.

- Paprzycki L.K. (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015.
- Prusak F., *Pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Prusak F., *Przedstawienie zarzutów w dochodzeniu uproszczonym*, Prob. Praw. 1972, Nr 2.
- Sakowicz A. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Skorupka J., *Czynności legalne warunkowe w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2015, Nr 1–2.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Stachowiak S., *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1999, Nr 2.
- Stachowiak S., *Wszczęcie postępowania przygotowawczego a czynności sprawdzające*, Prok. i Pr. 1999, Nr 9.
- Stefański R.A., *Czynności procesowe w niezbędnym zakresie w nowym Kodeksie postępowania karnego*, WPP 1998, Nr 1–2.
- Stefański R.A., *Dochodzenie po nowelizacji kodeksu postępowania karnego w 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003, Nr 4.
- Stefański R.A., *Kodeks postępowania karnego z orzecznictwem i piśmiennictwem (za lata 1998–2003)*, Toruń 2004.
- Stefański R.A., *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, Prok. i Pr. 2013, Nr 6.
- Stefański R.A., *Skutki odmowy wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów w nowym kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 1998, Nr 1.
- Stefański R.A. (red.), *System prawa karnego procesowego. Tom X. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.
- Stefański R.A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, Tom III, WKP 2021.
- Świda-Lagiewska Z., *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 stycznia 1984 r., II KZ 123/83*, OSPiKA 1985, Nr 1.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, LEX/el. 2022.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 2, LEX/el. 2022.
- Świt T., *Postępowanie uproszczone w procesie karnym*, Warszawa 1972.
- Waltoś S., *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973.
- Witkowska K., *Znaczenie szybkości postępowania karnego oraz koncentracji czynności procesowych dla realizacji celów i zadań procesu karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 3.

UPROSZCZONE FORMY PRZEDSTAWIENIA ZARZUTÓW

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest problematyka uproszczonych form przedstawienia zarzutów, różniących się od przedstawienia zarzutów w trybie zwykłym (mającym zastosowanie w śledztwie), redukcją niektórych elementów, o których mowa w art. 313 k.p.k. Dokonano wobec tego szczegółowej charakterystyki zredukowanego sposobu przedstawienia zarzutów, który został przewidziany w kodeksie postępowania karnego w trzech przypadkach: w ramach czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 2 k.p.k.), w dochodzeniu (art. 325g § 2 k.p.k.) oraz w postępowaniu przyspieszonym (art. 517c § 1 k.p.k.). Odniesiono się również do zagadnienia momentu procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w trybie uproszczonym, któremu nie poświęcono dotąd w doktrynie i orzecznictwie należytej uwagi. Przesądzo tym samym,

że przekształcenie postępowania uproszczonego w fazę *in personam* następuje w momencie, gdy prowadzący czynność zakończy informowanie (czy zgodnie z art. 325g § 1 k.p.k. powiadamianie) osoby podejrzanego o treści zarzutów. Z uwagi na niejednolity sposób zredagowania przepisów dotyczących czynności w niezbędnym zakresie, dochodzenia oraz postępowania przyspieszonego, zasugerowano zmiany w zakresie obowiązujących regulacji.

Słowa kluczowe: przedstawienie zarzutów, pociągnięcie podejrzanego do odpowiedzialności karnej, podejrzany, czynności w niezbędnym zakresie, dochodzenie, postępowanie przyspieszone.

SIMPLIFIED FORMS OF PRESENTING CHARGES

Abstract

The subject matter of the article is the issue of simplified forms of presenting charges, which differ from the presentation of charges in the standard mode (applicable in the course of an investigation), and the reduction of some elements referred to in Article 313 CCP. Therefore, the article specifies a detailed characteristic of the reduced method of presenting charges, which is stipulated in Code of Criminal Procedure in relation to three cases: in activities conducted within the indispensable scope (Article 308 § 2 CCP); in an investigation (Article 325g § 2 CCP); and in an accelerated proceeding (Article 517c § 1 CCP). There is also reference to the issue of the moment of procedural effectiveness of presenting charges in a simplified mode, which has not been given sufficient attention in the doctrine and case law so far. It was decided that the transformation of a simplified proceeding into the *in personam* phase occurs when the person conducting an activity finishes informing (or in accordance with Article 325g § 1 CCP, notifying) a suspect of the charges. Due to the fact that the provisions concerning activities within the indispensable scope, an investigation and a simplified proceeding are not edited in a uniform way, there is a suggestion that the regulations that are in force should be amended.

Keywords: presenting charges, bringing a suspect to justice, suspect, activities within the indispensable scope, investigation, accelerated proceeding